

KONSTITUTSIYA – HUQUQLAR KAFOLATI

Mustayeva Muqaddas

*O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti
“Madaniyat va san’at muassasalarini tashkil etish
hamda boshqarish” ta’lim yo‘nalishi 2-bosqich talabasi*

Konstitutsiyamiz mamlakatimizda milliy mustaqilligimizni ustahkamlash, tinchlik va barqarorlik, millatlararo do‘stlik va hamjihatlikni saqlash, islohotlarimizning ortga qaytmas tus olishini ta’minlashda doimo ishonchli kafolat bo‘lib kelgan va bundan buyon ham shunday bo‘lib qoladi.

SH.M.Mirziyoyev

Annotatsiya: Ushbu maqolada bizning bosh qomusimiz va uning davlatdagi, jamiyatdagi o‘rni, insonlarning erkinliklarini himoya qilishi hamda huquqlarini kafolatlashi to‘g‘risida fikr yuritilib, yangilangan konstitutsiya va moddalaridan ham qo‘shimchalar yozilgan.

Kalit so‘zlar: Konstitutsiya, huquq, erkinlik, burch, davlat, jamiyat, qonun, qaror, inson, maqsad, tinchlik, modda, manfaat, adolat.

Annotation: In this article, an opinion is expressed about our general council and its role in the state and society, protection of people's freedoms and guarantees of their rights, additions to the updated constitution and articles are also written.

Key words: Constitution, right, freedom, duty, state, society, law, decision, person, goal, peace, substance, interest, justice.

Barcha xalqlarning orzusi, maqsadi, mustaqillik, tinchlik, osoyishtalikdir. Ana shu orzusi amalga oshgan mamlakatlar qatoridan o‘rin egallagan yurtimiz bugungi kunda jahon maydonida ham o‘z o‘rniga ega. Shu o‘rinda O‘zbekiston o‘z mustaqilligini e‘lon qilgan sanadan e‘tiboran dunyo sahnida yangi, suveren davlat qaror topgan bo‘lsa, birinchi Konstitutsiya qabul qilinishi barobarida mustaqillikning tamal toshi o‘rnatilgan. O‘zbekiston Konstitutsiyasi yaratilish jarayonida qaysidir davlatdan ko‘r-ko‘rona ko‘chirib olinmaganligini ham inobatga olish kerak. O‘zbekiston Konstitutsiya eng taraqqiy etgan davlatlarning tarixiy tajribasiga tayangan holda yaratilgan. Asosiy qomusimizda davlat hokimiyatining qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatiga bo‘linishi eng muhim tamoyil sifatida belgilanadi. Bugun Konstitutsiya to‘g‘risida, uning ma’no-mazmuni va ustuvor

tamoyillari haqida soʻz yuritar ekanmiz, asosiy qomusimizda birinchi navbatda shaxs manfaatining davlat manfaatidan ustun etib belgilangani, inson uning huquq va erkinliklari hamda manfaatlari eng oliy qadriyat sifatida muhrlab qoʻyilgan. Mustaqil demokratik yoʻldan dadil odimlayotgan Oʻzbekistonning eng ulugʻ maqsadi, avvalo, xalqimiz manfaatlari koʻzlangan islohotlarni amalga oshirishga qaratilgani bilan eʼtiborlidir. Albatta, inson manfaatlari ustuvor boʻlgan yurtdagina yuksalish boʻladi, bunday davlat fuqarosi har tomonlama barkamol boʻlib, vatan uchun, xalq uchun, joni-jahonini fido qilishga doimo tayyor boʻladi. Inson huquqlari muammosi bugungi kunda insoniyat oldida turgan eng dolzarb muammolardan biridir. Aynan inson huquqlarining taʼminlanganlik darajasi bilan davlatning demokratik rivojlanganlik darajasi oʻlchanadi.

Konstitutsiya – davlatning asosiy qonuni boʻlib, unda fuqarolarning huquqlari, erkinliklari, majburiyatlari va davlat tuzilishining asosiy prinsiplari belgilangan. Konstitutsiya fuqarolarning ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va madaniy sohalardagi huquq va erkinliklarini himoya qilish uchun asosiy huquqiy baza desak yanglishmaymiz. Oʻzbekiston Konstitutsiyasida, davlat, oʻz faoliyatini inson hamda jamiyat farovonligini koʻzlab, ijtimoiy adolatga qonuniylik prinsiplari asosida amalga oshiradi. Mamlakatda barcha fuqarolar bir xil huquq va erkinliklarga ega boʻlibgina qolmay, oʻz hududida va uning tashqarisida ham oʻz fuqarolarini huquqiy himoyasini taʼminlaydi. Shuningdek Konstitutsiya Oʻzbekiston fuqarolarining oʻz vatanlari ichida erkin harakatlanishlari, istagan joylariga koʻchib borib yashash huquqlarini ham kafolatlaydi. Shu jumladan, “Inson manfaatlari hamma narsadan ulugʻ” degan bosh gʻoya asosida katta ishlar amalga oshirildi.

Oʻtgan davr mobaynida Konstitutsiyamiz Respublika mustaqilligining huquqiy poydevorini mustahkamlashda, barcha sohalardagi islohotlarni amalga oshirishda va xalqimiz faravonligini yuksaltirishda muhim omil boʻlib xizmat qildi. Shu bilan bir qatorda davr sinovlaridan muvaffaqiyatli oʻtib, mustaqilligimizning, insonlarning huquq va erkinliklari hamda manfaatlarining chinakam kafolatiga aylandi.

Bugungi kunda inson qadr-qimmati, uning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini taʼminlash gʻoyasi davlatimizning butun ichki va tashqi siyosatining tamal toshiga, Yangi Oʻzbekistonda olib borilayotgan demokratik islohotlarning eng muhim harakatlantiruvchi kuchiga hamda ushbu ezgu say-harakatlarni oʻzaro bogʻlab turuvchi muhim omilga aylandi. Mukammal Konstitutsiyani qabul qilish masalani bir tomoni shuki, faqat qabul qilib qoʻyib, normalarini taʼminlanishini samarali choralari koʻrilmasa kutilgan natija chiqmaydi. Oxirgi yillarda amalga oshirilayotgan taʼlim, tibbiyot, odil sudlov sohasini takomillashtirish, xalq bilan

muloqotni yangicha yo'lga qo'yishga qaratilgan tadbirlar Konstitutsiya normalarini hayotga tatbiq qilishini yanada kengaytirishga xizmat qilmoqda. Albatta hamma qilinayotgan ishlarni samarasi birdaniga bo'lmaydi. Buning uchun ma'lum vaqt kerak. Aytish mumkinki, asosiy qonunga kiritilgan bu o'zgartirish va qo'shimchalar unda belgilangan asosiy maqsad, huquqiy davlat qurishdan kelib chiqib, davlat boshqaruvini erkinlashtirishga, davlat organlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini kuchaytirishga, xalq, inson manfaatini yanada kuchli, ishonchli himoya qilishga qaratilgani bilan ahamiyatlidir. Konstitutsiya butun xalqimiz uchun juda ko'p imkoniyatlar eshigini ochdi desak yangilishmaymiz.

Ma'lumki yurtimizda amalga oshiralayotgan keng ko'lamlı islohotlarning samarasi, tinchlik va taraqqiyotning asosiy garovi ham Konstitutsiya va qonun ustuvorligini ta'minlash bilan bevosita bog'liqdir. Shuning uchun ham hayotimizning barcha soha va tarmoqlarida mehnat qilayotgan insonlar, birinchi navbatda, rahbar xodimlar, fuqarolarning Konstitutsiya va qonunlarni puxta bilishi, ularning ijrosini to'g'ri tashkil etishi, bu qoidalarga butun jamiyat a'zolari qat'iy amal qilishi shart bo'lgan muhitni yaratish g'oyat muhim va dolzarb vazifaga aylanib kelmoqda. Mamlakatimizda jadal sur'atlar bilan olib borilayotgan o'zgarish va yangilanishlar negizda, avvalambor, Konstitutsiyamizda belgilangan davlat organlarining xalq manfaatlariga xizmat qilishi lozimligi haqidagi qoidani amalda tatbiq etishdek ezgu maqsad mujassam ekani ham aynan shuni taqazo etmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining [yangi tahriri](#) 2023-yil 1-maydan e'tiboran kuchga kirdi. Bunga 30-aprel kuni bo'lib o'tgan referendum [natijasiga](#) ko'ra 11 ta moddadan iborat tegishli [qonunning](#) qabul qilinishi asos bo'ldi. Bunga qadar 1992-yildan buyon konstitutsiyaga jami 15 marta o'zgartirish kiritilgan edi. Bu safar esa o'zgarishlar ko'lami kattaligi sabab hujjatning yangi tahriri qabul qilindi. Yangilanish natijasida, bosh qomusdagi moddalar soni 128 tadan 155 taga, undagi normalar esa 275 tadan 434 taga oshdi. Umuman, konstitutsiya 65 foizga yangilangan.¹

Konstitutsiyada nazarda tutilmagan tartibda davlat hokimiyati vakolatlarini o'zlashtirish, hokimiyat idoralari faoliyatini to'xtatib qo'yish yoki tugatish, hokimiyatning yangi va muvoziy tarkiblarini tuzish Konstitutsiyaga xilof hisoblanadi va qonunga binoan javobgarlikka tortishga asos bo'ladi. Konstitutsiyamiz nafaqat qomusimiz, davlatimizning qonuni, shu bilan birga bizning

¹ K.Chegaboyev. "Yangi konstitutsiya. 10 ta asosiy o'zgarish". Kun.uz. <https://kun.uz/news/2023/05/02/yangi-konstitutsiya-10-ta-asosiy-ozgarish?q=%2Fuz%2Fnews%2F2023%2F05%2F02%2Fyangi-konstitutsiya-10-ta-asosiy-ozgarish>

tinch va osoyishta yashashimizni, barcha huquqlardan foydalanishimizni, soʻz erkinligiga ega ekanligimizni, bepul taʼlim olishimizni, imkoniyatlarimizdan foydalanishimizni hamda shunga oʻxshagan koʻplab manfaatlarimizni himoya qiladigan manba hisoblanadi. Konstitutsiyamizga oʻzgartirish va qoʻshimchalar kiritilishi ham biz uchun yanada koʻproq imkoniyatlar eshigini ochdi.

Konstitutsiyamizning 7-moddasida keltirilgan jumlar ham gapimizning yaqqol tasdigʻi desak adashmaymiz. Unda quydagicha yoziladi;

Xalq davlat hokimiyatining birdan bir manbaidir. Oʻzbekiston Respublikasida davlat hokimiyati xalq manfaatlarini koʻzlab va Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi hamda uning asosida qabul qilingan qonunlar vakolat bergan idoralar tomonidagina amalga oshiriladi.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 8-may kuni Oliy majlis palatalari, siyosiy partiyalar, sud va ijro etuvchi hokimiyat organlari rahbarlari hamda jamoatchilik faollari bilan muloqot qildi. Davlatimiz rahbari oʻz nutqida yangilangan Konstitutsiyamizda barcha qatlam manfaatlarini inobatga olinganligi, uni ishlab chiqishda aholi faol ishtirok etganligi hamda referendum orqali qabul qilinganligi, ushbu hujjat chinakam xalq Konstitutsiyasi boʻlganidan dalolat ekanligini taʼkidladi. Konstitutsiya nafaqat xalq, jamiyat uchun balki, davlatimiz uchun ham uni rivojlanishi, butun dunyoda oʻz reytingini egallashida katta hissa qoʻshib kelmoqda.

Dunyoda kundan-kunga yangi sinovlar, xavf-xatar va tahdidlar paydo boʻlayotgan vaziyatda Konstitutsiyada Oʻzbekiston “suveren davlat” sifatidagi maqomni mustahkamladi.

Shunday murakkab vaziyatda, har bir ishimizda, qabul qilayotgan barcha qonun va qarorlarimizda faqat va faqat xalqimiz, Vatanimiz manfaatlarini eng ustuvor oʻrinda turishi shart, – dedi davlatimiz rahbari.

Yangilangan Konstitutsiyada Oʻzbekiston, “ijtimoiy davlat” degan tamoyil muhrlanib, davlatning bu sohadagi majburiyatlari bilan bogʻliq normalar 3 baravarga oshdi.

Yoshlar siyosatini, taʼlim-tarbiya, ilm-fan, madaniyat va sport sohalarini rivojlantirishni ustuvor vazifa sifatida yuqori bosqichga koʻtarish boʻicha ham yangi imkoniyatlarni safarbar etamiz.

Nuroniylar, yolgʻiz keksalar, nogironligi boʻlgan insonlar, alohida eʼtiborga muhtoj aholi qatlamiga ijtimoiy xizmatlar koʻlamini yanada kengaytiramiz. Ish haqi, pensiya, nafaqa va stipendiyalar miqdorini muntazam oshirib boramiz, – dedi Prezident Shavkat Mirziyoyev .

Jumladan, yangi tahrirdagi Konstitutsiyada davlat tomonidan yoshlar huquqlari himoyalaniishi va ularning jamiyat va davlat hayotida faol ishtiroki rag‘batlantirilishi kafolatlab qo‘yildi. Konstitutsiyamizning 79-moddasi birinchi bandida qayd etilganidek:

“Davlat yoshlarning shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy, ekologik huquqlari himoya qilinishini ta’minlaydi, ularning jamiyat va davlat hayotida faol ishtirok etishini rag‘batlantiradi”.

Bosh qomusimizda, shuningdek, davlat yoshlarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik, xalqning boy madaniy merosidan faxrlanish, vatanparvarlik tuyg‘ulari shakllanishiga g‘amxo‘rlik qilishi belgilandi. Bu haqida Konstitutsiyaning 78-moddasi to‘rtinchi bandida shunday deyilgan: “Davlat va jamiyat bolalarda hamda yoshlarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlikni, mamlakatidan hamda xalqning boy madaniy merosidan faxrlanishi, vatanparvarlik va Vatanga bo‘lgan mehr-muhabbat tuyg‘ularini shakllantirish to‘g‘risida g‘amxo‘rlik qiladi”.

Konstitutsiyamizning yana bir muhim yangiligi: yoshlarning ta’lim olishi, ijtimoiy va tibbiy himoyasi, uy-joyli bo‘lishi, bandligi uchun shart-sharoitlar yaratish – davlatning konstitutsiyaviy majburiyati sifatida asosiy qonunga kiritildi. Konstitutsiyaning 79-moddasi ikkinchi bandiga ko‘ra: “Davlat yoshlarning intellektual, ijodiy, jismoniy va axloqiy jihatdan shakllanishi hamda rivojlanishi uchun, ularning ta’lim olishga, ishga joylashishga, bandlik va dam olishga bo‘lgan huquqlarini amalga oshirish uchun shart-sharoitlar yaratadi”.

Darhaqiqat, bugungi dorilomon yurtimizda biz uchun shuncha imkoniyatlar, shart-sharoitlar yaratilib, qonunda mustahkamlanib qo‘yilayotgan ekan, biz bundan oqilona foydalangan holda, yurtboshimizning ishonchini oqlash uchun, jamiyatimiz rivojiga o‘z hissamizni qo‘shib, mamlakatimizni jahon reytingidagi mavqeyini oshirish uchun doim harakatdan to‘xtamasdan oldinga intilishimiz zarur. Bugungi shiddat bilan o‘zgarib borayotgan zamonda yangiliklar yaratish, ilm-fan, odob-axloq, ta’lim va tarbiyani yoshlar ongiga singdirish ham bizning vazifamiz ekanligini his qilsak barcha harakatlar o‘z natijasini ko‘rsatadi.

Shu o‘rinda yangi tahrirdagi Konstitutsiyadan ilk marotaba uzliksiz ta’lim tizimi, uning har xil turlari va shakllari, davlat va nodavlat ta’lim tashkilotlari rivojini ta’minlash davlatning vazifasi etib belgilanganini ta’kidlash maqsadga muvofiqdir. Ta’limga oid normalar 50, 51, va 52-moddalarda o‘z aksini topdi.

Binobarin, ta’lim sohasidagi shuncha imkoniyatlarning yaratilishi bejiz emas. Shunday ekan, barcha sohalarning rivojlanishi ta’lim tizimi bilan bevosita bog‘liq.

Aytish joizki, bugungi kunda olib borilayotgan islohotlar, o'zgarishlar, yangilanishlar ham ta'lim tizimidagi e'tibor kuchayganidan dalolat beradi.

Bundan tashqari, yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning 53-moddasi birinchi bandida: "Har kimga ilmiy, texnikaviy va badiiy ijod erkinligi, madaniyat yutuqlaridan foydalanish huquqi kafolatlandi. Intellektual mulk qonun bilan muhofaza qilinadi", deb ta'kidlangan. Zero, intellectual salohiyatni yuqori, dunyoqarashi keng, mustaqil fikrlaydigan avlodni voyaga yetkazish va tarbiyalash davlatimiz siyosatining ustuvor yo'nalishlaridandir. Bizning barcha tarmoqlardagi huquqlarimiz kafolatlanganligi, bizga kuch, shijoat bag'ishlab, harakatga chorlaydi.

Xulosa qilib aytganda, yangi tahrirdagi Konstitutsiyamizda davlat yoshlarga g'amxo'lik masalasida o'z zimmasiga g'oyat muhim majburiyatlarni olgani alohida diqqatni tortadi. Eng asosiysi, mazkur konstitutsiyaviy normalar nafaqat O'zbekiston yoshlari manfaati, balki butun jamiyatimiz va mamlakatimizning kelgusi taqdiri uchun nihoyatda ahamiyatlidir.

Shu bois, navqiron avlodimiz vakillari tomonidan yangi tahrirdagi Konstitutsiyamiz, "Yoshlar Konstitutsiyasi" deya e'tirof etilayotgani bejiz emas.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. WWW.gazeta.uz
2. president.uz
3. K.Chegaboyev. "Yangi konstitutsiya. 10 ta asosiy o'zgarish". Kun.uz. <https://kun.uz/news/2023/05/02>
4. <https://lex.uz>
5. insonhuquqlari.uz <http://pravacheloveka.uz>
6. Yangi O'zbekiston <https://yuz.uz>
7. Norma.uz <https://www.norma.uz>